

Inventarizační průzkum vybraných skupin hmyzu a pavouků v CHKO Orlické hory

Ing. Josef Hájek

Správa CHKO Orlické hory, Panská 79, 516 01 Rychnov n.K.

Správa chráněné krajinné oblasti Orlické hory navázala v zimě r. 1993 spolupráci s Entomologickým oddělením Národního muzea v Praze a od jara r. 1994 je prováděn podrobný entomologický průzkum v CHKO. Pravidelně každý měsíc ve vegetačním období dojíždějí pracovníci muzea i další spolupracovníci do Orlických hor. Provádějí specializované sběry a třídění materiálu. Jsou ubytováni na terénní stanici správy CHKO na Šerlichu. Průzkum se soustředí především na maloplošná chráněná území, ale nezdědka je sebrán velice zajímavý materiál i v bezprostřední blízkosti obcí. Ke shromažďování materiálu se používají různé způsoby odchytu: žluté misky se solným roztokem YPT, Malaisovy nárazové pasti z obarveného uhelónu, leповé pásy v dutinách stromů, proteinové pasti, formalínové zemní pasti a past Manitoba. Nejdůležitější však zůstává individuální sběr na vegetaci smýkací sítí. Určení a detailní zpracování sběrů se provádí zpravidla v zimním období.

Výzkum chrostíků v oblasti provádí RNDr. Pavel Chvojka. Do konce r. 1995 bylo zjištěno v Orlických horách 93 druhů a do letošního roku je to 98 druhů chrostíků, z nichž nejdůležitější a nejzajímavější jsou tyto: Z rodů *Plectrocnemia* a *Ernodes* - nové druhy pro faunu Čech z rodu *Hydropsyche* - druh v ČR dosud známý pouze ze Šumavy. K vzácným a méně běžným druhům patří i *Rhyacophila glareosa* a *Beraea maura*. Nejhodnotnější biotopy na území CHKO Orlické hory z hlediska fauny chrostíků představují prameniště a pramenné stružky osídlené řadou zajímavých druhů - *Wormaldia pulla*, *Halesus rubricollis*.

Ze sledovaných maloplošných chráněných území v oblasti byly v NPR Bukačka zjištěny 23 druhy chrostíků, v NPR Trčkov 22 druhů, v PR Kačerov 10 druhů a dalších 15 bylo nalezeno v bezprostředním okolí Liberského potoka v těsném sousedství rezervace. Pokračování výzkumu v dalších letech na nových lokalitách a v jiných obdobích roku by mělo vést jednak k nalezení dalších druhů, jednak k poznání rozšíření druhů sbíraných jen ojediněle. Žádoucí je rozšířit sběr o odchyt na světlo. Zřejmě však nelze očekávat zásadní zvýšení počtu druhů.

Výzkum dvoukřídlého hmyzu v oblasti provádí RNDr. Jan Ježek, se zaměřením na čeledi KOUTULOVITÍ (*Psychodidae*) a OVÁDOVITÍ (*Tabanidae*). Odchyt probíhá od r. 1993 a neustále

jsou zjišťovány další novinky i v podhůří Orlických hor. V CHKO bylo zjištěno 49 druhů koutulovitých, z toho bezpečně determinovaných druhů 37 a taxonomicky nedořešených druhů 12 (8 druhů je pravděpodobně nových pro vědu, u 4 druhů se jedná o nový nález pro Českou republiku, po revizi typového materiálu možná species nova). Nejzajímavější spolehlivě určené druhy: *Philosepedon balkanicus*, *Threticus silvaticus*, *Ulomyia plumata*, *Saraiella rotunda*, *Pneumia crispi*, *P. pilularia*, *P. plumicornis*, *Szaboiella hibernica*, *Tonnoiriella nigricauda*, *Berdeniella vimmeri*, *Sycorax silacea*, *S. tonnoiri* a *Clytocerus rivosus*.

Nálezy ovádovitých zatím nebyly zpracovány.

V r. 1996 provedl Mgr. Libor Mazánek předběžný průzkum těchto čeledí: **Pestřenkovití (Syrphidae)**, **Očnatkovití (Conopidae)**, **Bráněnkovití (Stratiomyidae)**. Nejzajímavější druhy: *Didea alneti*, *Eriozonea syrphoides*, *Eupeodes nitens*, *Blera fallax*, *Temnostoma vespiforme*, *Brachypalpoides lentus*, *Xylota florum*, *Xylota ignava*. Z faunistického hlediska je významný nález druhů *Sphaerophoria virgata*, *Platycheirus occultus*, *Spazigaster ambulans*, *Cheilosia fratema*. Tyto druhy jsou nové pro faunu Čech.

Vrtulovité (Tephritidae) zpracovává v CHKO ing Jan Dirblek CSc. Za poslední 2 roky bylo zjištěno 27 druhů.

Vybranými skupinami řádu **BLANOKŘÍDLÍ (Hymenoptera)** se zabýval v oblasti RNDr. Jan Macek. Bylo zjištěno 77 druhů blanokřídlých podřádu **Symphyta**, z toho 44% druhů patří do kategorie nehojných až vzácných. K nejvýznačnějším nálezům patří prvonález druhu z rodu **Aglaostigma** v ČR na lokalitě Trčkov (dosud známá z německých Sudet). K dalším významným nálezům patří výskyt jinak velmi vzácných druhů z rodů **Allantus**, **Pachyprotasis** a **Tenthredo** na lokalitě Trčkov a **Pamphilius** na evidované lokalitě Pod Panským vrchem. Z ekologického hlediska jsou, vzhledem ke své potravní specializaci a vazbě na horské polohy, zajímavé tyto druhy: *Tenthredo velox* (živná rostlina r. starček - Senecio), *Hypargiricus nodicornis* (živná rostlina r. kýchavice - Veratrum). K vzácným druhům patří i *Sciapteryx consobrina* vázaná na pižmovku obecnou - *Adoxa moschatelina*. Z celkového počtu zjištěných druhů tvoří 35% eurosibiřské prvky a 20% euro-montánní prvky.

Z čeledi **Diapriidae** bylo v CHKO zjištěno 87 druhů. K prvonálezům na území ČR patří druhy z rodů **Pantoclis** a **Zygota**. Z druhů spadajících pod kategorii velmi vzácných byly zjištěny tyto: *Belyta seron*, *Pantoclis dives*, *Pantolyta semirufa* a *Zygota praetor*.

K významným nálezům patří i prvonález samotářské včely rodu **Nomada** v PR Hořečky.

Brouky v oblasti studuje RNDr. Josef Jelínek. Průzkum řádu **Coleoptera** je zaměřen především na studium podkorních a mykofágních společenstev brouků nadčeledí **Cucujoidea** a **Tenebrioidea** a některých dalších, obdobně žijících čeledí (**Leiodidae**, **Lymexylonidae**, **Anthribidae**). Jedná se o charakteristické druhy lesních společenstev, z nichž některé jsou vzhledem ke svým nárokům dobrými indikátory přirozené skladby a zachovalosti lesních biotopů. Sběr byl prováděn pod korou mrtvých stromů, sklepáváním suchých větví s vyvinutou mykoflorou, v plodnicích (především dřevokazných) hub a pomocí návnad s kynutým syrovým těstem. Dosažené výsledky charakterizují faunu většiny sledovaných lokalit jako faunu

bukového vegetačního stupně vyšších poloh. Nejzajímavější zástupci: *Epuraea terminalis*, *Ipidia binotata* (Nitidulidae), *Sinodendron cylindricum* (Lucanidae). V hřebenových partiích Orlických hor pak k této fauně přistupují i některé výrazné prvky horských smrčín, jako jsou *Epuraea borella*, *Cis glabratus* nebo *Evodinus clathratus*, *Malthodes caudatus*.

Poněkud odlišný charakter má kolinní až montánní fauna předhůří Orlických hor s častějšími biotopy luk, prameništ a vegetačně bohatých lesních okrajů, pro které je charakteristický hojnější výskyt druhů vázaných na květy - *Cychramus luteus* (Nitidulidae), *Lygistopterus sanguineus* (Lycidae) a většina zjištěných druhů čeledi Cerambycidae. Charakteristický mokřadní biotop představuje PR Kačerov - ze zjištěných druhů jsou pro něj charakteristické především *Cantharis paludosa* (Cantharidae) a *Abdera flexuosa* (Melandryidae). Některé zjištěné druhy se v Čechách vyskytují jen velmi vzácně a lokálně. Jedná se o vymírající pralesní relikty, které jsou zároveň významnými indikátory dobře zachovalých přirozených biocenóz. K takovým druhům patří *Ipidia binotata* a *Cychramus luteus* (Nitidulidae), *Rhizophagus brancsiki* (Rhizophagidae) a *Cis lineatocribratus* (Ciidae). Jiné, poměrně vzácné, druhy s významnou bioindikační hodnotou jsou *Epuraea thoracica*, *Meligethes czwalinae*, *M. coeruleovirens* (Nitidulidae), *Rabocerus foveolatus* (Salpingidae), *Orchesia micans* a *O. undulata* (Melandryidae). Přesto že výsledky průzkumu jsou pouze dílčí, dokládají vysokou ochrannářskou hodnotu území CHKO a dokazují rovněž účelnost a potřebnost dalšího podrobného průzkumu v příštích letech.

RNDr. Ivo Kovář se věnoval čeledím Coccinellidae, Chrysomelidae (Coleoptera) a Asilidae (Diptera). Převážná část těchto čeledí zahrnuje predátory jiných druhů hmyzu, případně členovců. Chrysomelidae jsou výhradně fytofágní. Opravdu zajímavými druhy jsou *Oreina cacaliae*, *O. speciosissima*, vzácný a pro sbírky entomologického oddělení Národního muzea nový druh *Gonioctena intermedia* - NPR Bukačka, nalezena další lokalita druhu *Chrysomela laponica* a *Sclerophaedon camiolicus*.

Jednorázově se v oblasti zabýval pavouky (Araneida) RNDr. A. Kůrka. V červnu 1996 byl realizován jednorázový orientační průzkum dvanácti mokřadů na území CHKO. Jednalo se o rašeliniště, prameniště a rašelinné louky. Hlavním cílem průzkumu bylo zjišťování výskytu reliktního tyrfobiontního druhu *Pardosa sphagnicola*, aplikací standardních metod sběru (individuální sběr na povrchu substrátu, prosev, smyky bylinného patra a sklepávání keřového patra) byl dokázán výskyt některých dalších druhů pavouků. Počet 49 zjištěných druhů je pouhým zlomkem reálného druhového spektra arachnocenóz sledovaných mokřadů, které může být vysledováno jen komplexním celosezónním výzkumem. Nicméně i jednorázový průzkum přinesl některé pozoruhodné a faunisticky cenné údaje.

Pardosa sphagnicola: tyrfobiontní a vysoce reliktní druh byl u nás zatím zjištěn na rašeliništích pohraničních hor (Novohradské hory, Šumava, Slavkovský les, Český les, Krušné hory, Jizerské hory, Krkonoše, Orlické hory a Jeseníky) a dále jen na Českomoravské vrchovině a v Ralské pahorkatině. Na místech svého výskytu bývá tento druh obvykle dominantní. V Orlických horách byl znovu zjištěn na rašeliništi Jelení lázeň (poprvé zde tento druh zjistil Prof. J. BUCHAR v r. 1973), další lokalitou jeho výskytu je Rašeliniště u Kunštátské kaple. Výskyt na těchto dvou

uvedených lokalitách svědčí o pravděpodobném plošném rozšíření tohoto druhu na vrchovištích Orlických hor v minulosti.

Alopecosa pinetorum: velmi vzácný druh byl u nás zjištěn poprvé koncem 80. let na rašeliništích v Jeseníkách, v r. 1994 také v Jizerských horách a v r. 1996 v Krkonoších. Dokázaný výskyt tohoto druhu v Orlických horách (PR Hraniční louka) doplňuje řetězec výskytu uvedeného druhu v našich severních pohraničních horách.

Heliophanus dampfi: vysoce reliktní a vzácný druh typický pro horská rašeliniště. V Orlických horách byl zjištěn v přírodních rezervacích Jelení lázeň, Kačerov a Velká louka.

Posledním zjištěným druhem, řazeným mezi vysoce reliktní a vzácné druhy je *Entelecara congenera*, zjištěný v PP Velká louka

Výsledky za tři sezóny jsou velmi dobré a rozhodně chceme v průzkumu dále pokračovat. Druhovú pestrost hmyzu zjištěného v oblasti potvrzuje hodnotu chráněného území a nutnost ochrany a šetrného hospodaření v celé CHKO Orlické hory

Zpracováno s použitím ročních zpráv Entomologického oddělení Národního muzea v Praze a zpráv ostatních pracovníků Správy CHKO Orlické hory.